

Neobarbaria și exilul Vieții

Vlad Dărăban

„Barbaria este o ruină, nu un rudiment”.
Joseph de Maistre

Lipsite de genealogia tradiției, raționamentele postmodernității sfârșesc în aporie, iar viața umană nu întâlnește decât debușul nihilismului. Este ceea ce susține gânditorul francez Michel Henry¹ (1922-2002), autorul unui eseu despre *Barbaria* contemporană².

Ultima barbarie: tehnosciența

Ce este această nouă formă de barbarie? Prin ce se deosebește de alte atacuri asupra civilizației europene? În definitiv, dacă această neobarbarie se opune categoric vieții din care s-a născut, ce mai poate urma unei astfel de epoci suicidare? Pentru a răspunde la aceste întrebări, Henry caută mai întâi momentul fondator al acestei maladii a civilizației și îl identifică într-o turnură unilaterală a revoluției științifice. Mișcarea galileeană din secolul al XVII-lea care propune matematizarea rece a oricărei forme de viață reprezintă, în opinia lui, momentul de geneză îndepărtată a ceea ce numim astăzi neobarbaria. Pentru multe secole, Europa a cunoscut o cultură a sufletului și un elan al civilizației mediat de întâlnirea cu sacrul și cu transcendența. Proiectul autonomiei etice și epistemologice a modernității a generat treptat alt model de umanitate decât cel cunoscut de antici și medievali. Cultura nu era desprinsă de patosul afectivității, unde întâlnim primordialitatea vieții ca autoafectare și autotransformare. Henry susține, în termeni esențialști, că „orice cultură este o cultură a vieții, în sens dublu în care viața constituie deopotrivă subiectul și obiectul acestei culturi”³. În vreme ce cunoașterea științifică urmărește exclusiv obiectivitatea rece, cultura vieții afirmă primatul interiorității. Cultura vieții se întemeiază pe recunoașterea faptului că lumea nu este un simplu spectacol oferit unei priviri impersonale și seci, ci o lume sensibilă, nu o lume a conștiinței, ci o lume a vieții.

Dar oare această accentuare a sensibilității nu este o ignorare a cunoașterii intelectuale sau o cădere în sentimentalism romantic? Ce face ca această fenomenologie să nu alunece în vitalism (Nietzsche) sau să se abandoneze patimilor iraționale, pulsionilor oarbe? Filozoful evită cu grație toate aceste scăderi printr-o fenomenologie radicală a vieții care își are exigențele ei, fiind ea însăși o cunoaștere originară. Locul autoafectivității este sinele profund, în a cărui autoafectare pură se revelează viața absolutului însuși.

Tot ce se opune sau neagă cultura vieții și cunoașterea pe care aceasta o generează constituie neobarbaria. Dar neobarbaria nu doar că succede un declin al culturii, și implicit al vieții, ci înseamnă chiar negarea acesteia. Cunoașterea științifică prin imperativul obiectivității propune o cunoaștere univocă a lumii și neagă orice altă valoare care nu se supune acestui principiu. Dar nu cunoașterea științifică este pusă în cauză, ci ideologia care i se asociază în zilele noastre și care vrea să instituie știința ca singur domeniu al cunoașterii, suprimând viața și cultura ei. Concretizarea cea mai clară a acestei ideologii este tehnica: ansamblu de operații și transformări care își extrag posibilitatea din știință și din cunoașterea sa teoretică, excluzând orice altă formă de cunoaștere. Ea e „știința care se crede singură pe lume și se comportă ca atare”⁴. Mijloacele tehnice nu se mai află în slujba niciunui

scop deosebit de ele, ci constituie ele însele scopul. Instrumentarul tehnicii se autonomizează față de orice axiologie, iar știința sfârșește într-o groaznică singurătate (Cap. 3. *Știința singură: tehnica*). Cel mai bine se poate vedea acest lucru în progresul tehnicii actuale. Accelerarea frenetică a producției economice suscită extraordinara dezvoltare și perfecționare a tehnicii. Singurul canon al progresului este construirea de noi tehnici pornind de la cele deja existente, o proliferare cancerigenă într-o perfectă indiferență față de tot ceea ce este viață. Rațiunea progresului coincide cu mijloacele sale, iar tehnica se instaurează idolatru ca ultimă transcendență. „Tehnica a devenit o transcendență absolută, fără rațiune și fără lumină, fără chip și fără privire, o transcendență întunecată”⁵.

În esența ei, barbaria tehnicii „e o energie nefolosită”⁶, viață prost trăită sau trăită neautentic. Diminuarea muncii fizice produce o acumulare de energie vitală care trebuie consumată. Iar pentru că această energie nu poate fi distrusă, ea se dezlănțuie refulată asupra nivelurilor inferioare. Civilizațiile care nu canalizează această energie cu sarcini pe măsură suportă dezlănțuirea necontrolată a energiilor vieții. Renunțând la efort prin excesul tehnologiei, la suferință prin întregul cult al divertismentului analgezic și la încordarea fertilă a actului cultural, lumea alege în schimb comportamentele rudimentare și fruste, toate în logica excesului, incoerenței și violenței.

Exacerbarea cunoașterii științifice, având concretizarea deplină în autodezvoltarea tehnicii, are o a doua semnificație. Apare presupuziția fundamentală că adevărul este străin subiectivității vii și aparține, dimpotrivă, iar asta în mod principial și prin urmare exclusiv, sferei obiectivității. Or, adevărul, precum explică M. Henry, se află în autoafectarea vieții și survenirea ei neconținută ca oscilare perpetuă a suferinței și a bucuriei. Adevărul își este propriul său criteriu și se livrează individului în subiectivitatea sa odată cu acest criteriu: el trebuie trăit. Adevărul vieții se deosebește deci radical de adevărul tehnicii, care se reduce din precizia matematică.

„Adevărul” neobarbariei: televiziunea

Acest adevăr al tehnicii e intuit precis de către gânditorul francez. El poartă un nume care, fidel logicii circulare a neobarbariei, e identic cu practica ei: televiziunea. „Televiziunea este adevărul tehnicii, ea este practica prin excelență a barbariei”⁷. Aparținând lumii tehnicii, imaginea televizată purcede din plictis, care este dispoziția afectivă în care energia nefolosită se dezvoltă și se dezlănțuie. Întrebarea „nu știu ce să fac?” înseamnă că energia e deja acolo nefolosită, dar soluția cea mai facilă pe care tehnica ne-o pune înainte e vidul micului (sau mare-lui) ecran. Imaginea televizată captează și captivează energia vitală. Există o corespondență perfectă între forța vitală și succesiunea imaginilor televizate. Când spunem că televiziunea înecă spectatorul într-un șuvoi de imagini, spunem că ea este o evadare sub forma unei proiecții în exterioritate. Resentimentul, nemulțumirea, insatisfacția umanității postmoderne dau naștere unei disperate fugi, orchestrate politropic de baleiajul interminabil al imaginilor, reluând și amplificând contrapunctiv un loc deja comun: nihilismul. Fuga de in-

terioritate își află panaceul în exterioritatea calpă a actualităților. În zodia incoerenței și inconsistenței, actualitatea supune realitatea unei acute cenzuri. Nimic nu intră în actualitate decât sub această dublă condiție a incoerenței și superficialității, în așa fel încât actualul este nesemnificativul.

Eliminate din societate, cultura și viața sunt scoase și din Universitatea actuală. M. Henry vorbește despre cazul particular al Universității franceze, dar întreaga discuție se poate generaliza. Alungarea dogmatică a subiectivității și a vieții transcendente coincide cu reducerea vieții la biologic, a eticii la behaviorism, a filozofiei la epistemologie sau psihologie pozitivă. Cunoașterea, cu nimbul său sofianic, e retrogradată la nivel de curiozitate empirică. Disciplinele formării tradiționale au fost înlocuite de științele comunicării, iar studenții trebuie să fie pregătiți doar pentru inserția în „realitatea socială”. Puterea intelectuală a fost smulsă intelectualilor de clericii neobarbariei: jurnaliștii și oamenii politici. Pedagogia uceniciei este înlocuită de manipularea mediatică. Adevărată pedagogie, televiziunea reduce gândirea la clișee, comportamentul la conformism, iar limbajul la onomatopee. Manipulată mediatic, această societate „nu este atât a asistaților social, cât a asistaților mintal”⁸.

În tot acest timp cultura și viața trebuie să supraviețuiască *incognito*, în clandestinitatea unui *underground*, limitându-se, cum spun ultimele cuvinte ale acestui eseu, „la fraze scurte, lămuriri grăbite, câteva referiri pe care indivizi însingurați și le comunică unul altuia când, cu prilejul întâlnirilor întâmplătoare, se recunosc ca purtând același semn”⁹. Neobarbaria condamnă cultura la o activitate de catacombă, căci în lumea guvernată de tehnică și televiziune un strigăt se aude tot mai pronunțat: *non licet esse vos!* Ce mai poate urma acestei forme suicidare de barbarie e greu de estimat. Un lucru este cert: neobarbaria înseamnă exilul Vieții cu majusculă.

Note:

1. Opera sa - cunoscută parțial publicului românesc -, caracterizată prin coerență și monumentalitate, subîntinde întreaga a doua jumătate a secolului XX și constituie o fenomenologie radicală a vieții și a corporalității. Prima apariție în spațiul cultural românesc a constituit-o meditația *Cuvânt și religie: Cuvântul lui Dumnezeu* în volumul colectiv: J. L. Chrétien, J. L. Marion, M. Henry, P. Ricoeur, *Fenomenologie și teologie*, trad. rom. Nicolae Ionel, Polirom, Iași, 1996, pp. 127-159. Volumele de autor care au urmat constituie un amplu triptic filozofico-teologic, consacrat creștinismului iohanic, și un veritabil testament filozofic: *Eu sunt Adevărul. Pentru o filozofie a creștinismului*, prezentare și traducere Ioan I. Ică jr, Deisis, Sibiu, 2000, 2007; *Întrupare. O filozofie a trupului*, prezentare și traducere Ioan I. Ică jr, Deisis, Sibiu, 2003; *Cuvintele lui Hristos*, traducere și postfață Ioan I. Ică jr, Deisis, Sibiu, 2005.
2. Michel Henry, *Barbaria*, traducere de Irina Scurtu, Institutul European, Iași.
3. *Ibidem*, p. 12.
4. *Ibidem*, p. 70.
5. *Ibidem*, p. 103.
6. *Ibidem*, p. 186.
7. *Ibidem*, p. 200.
8. *Ibidem*, p. 258.
9. *Ibidem*, p. 259.

